

А. П. Хряпинський,
аспірант, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2492-051X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.11.263

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ

A. Khriapynskyi,
Postgraduate Student of the Kharkiv National University named after V. N. Karazin, Kharkiv, Ukraine

CHARACTERIZATION OF STATE INFORMATION POLICY IN CONDITIONS OF HYBRID THREATS: GLOBAL TRENDS AND REGULARITIES

У даній статті здійснюється аналіз та доктринальний синтез концептуальних засад державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз через глобальні тренди та закономірності.

В результаті проведеного дослідження звернуто увагу на те, що турбулентні економічні та військово-політичні процеси у світі, "деглобалізація" свідчить, що починаються глибокі системні зміни, потенційній кризі капіталістичного суспільства модерну, а також можливості входження у стан "interregnum" та "суспільства травми", що означатиме глобальну кризу фундаментальних інституцій сучасного суспільства та генерування безлічі ризиків та загроз (ірраціональність, криза ідентичності, руйнування соціальних структур та ієрархій, зростання впливу радикальних політичних організацій, екстремістських та терористичних організацій, релігійних сект, надмірна фрагментація та атомізація суспільства, зростання насильства та злочинності, загострення етноконфесійних тертя, відцентрові тенденції та інше).

Аргументовано доведено, що вивчення характеристик державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз та глобальних трендів має велике значення для забезпечення національної безпеки, підвищення ефективності державного управління та розвитку країни в цілому, адже сприяє виявленню проблем та недоліків у державній інформаційній політиці, розробити стратегію захисту від гібридних загроз та використовувати інноваційні технології для підвищення ефективності державної інформаційної політики.

This article provides an analysis and doctrinal synthesis of the conceptual foundations of state information policy in the context of hybrid threats through global trends and patterns. As a result of the conducted research, attention is drawn to the fact that turbulent economic and military-political processes in the world, "deglobalization" indicate that systemic changes begin, the potential crisis of modern capitalist society, as well as the opportunities for entering the state of "interregnum" and "society of trauma", which will mean a global crisis of fundamental institutions of modern society and the generation of numerous risks and threats (irrationality, identity crisis, destruction of social structures and hierarchies, increasing influence of radical political organizations, extremist and terrorist organizations, religious sects, excessive fragmentation and atomization of society, increasing violence and crime, exacerbation of ethno-confessional conflicts, centrifugal tendencies, and others).

It is argued and proven that the study of the characteristics of state information policy in the context of hybrid threats and global trends is of great importance for ensuring national security, improving state governance efficiency, and the overall development of the country, as it helps to identify problems and shortcomings in state information policy, develop strategies to protect against hybrid threats and use innovative technologies to increase the efficiency of state information policy.

It has been proven that due to the increasing number of hybrid threats caused by large-scale changes in the global information landscape, state information policy is becoming more complex and requires attention to global trends and patterns. In such conditions, it is relevant to study the characteristics of state information policy, which will help to understand what changes need to be made to ensure national security and preserve the socio-economic development of the country. The connection between hybrid threats and state information policy can be examined through specific examples. For instance, cyber-attacks, fake news, and other methods of influencing public opinion are becoming increasingly common worldwide. This can cause significant problems for the state if measures are not taken to protect against them. Therefore, studying global trends and patterns in the context of state information policy will help to identify the most effective methods of combating these threats and develop a strategy to protect against them. Additionally, this research can also help identify opportunities for using new technologies and tools to increase the effectiveness of state information policy in the face of hybrid threats.

Ключові слова: управління, гібридні загрози, протидія та превенція, інноваційний розвиток, протидія загрозам, превенція загрозам, гібридні загрози в управлінні.

Key words: management, hybrid threats, counteraction and prevention, innovative development, countermeasures against threats, prevention of threats, hybrid threats in management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У зв'язку зі зростаючою кількістю гібридних загроз, які викликаються широкомасштабними змінами у глобальному інформаційному ландшафті, державна інформаційна політика стає все більш складною та вимагає уваги до глобальних трендів та закономірностей. В таких умовах актуально дослідження характеристик державної інформаційної політики, що дозволить зрозуміти, які зміни необхідно внести для забезпечення національної безпеки та збереження соціально-економічного розвитку країни.

Зв'язок між гібридними загрозами та державною інформаційною політикою можна дослідити на рівні конкретних прикладів. Наприклад, у світі стають все поширенішими кібератаки, фейкові новини та інші методи впливу на громадську думку. Це може спричинити великі проблеми для держави, якщо не будуть прийняті заходи для захисту від них. Тому вивчення глобальних трендів та закономірностей у контексті державної інформаційної політики дозволить виявити найбільш ефективні методи боротьби з цими загрозами та розробити стратегію захисту від них. Крім того, це дослідження також може допомогти виявити можливості для використання нових технологій та інструментів для підвищення ефективності державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз. Таким чином, дослідження даної теми має велике значення для забезпечення національної безпеки та впровадження інновацій у державному управлінні.

Теоретико-прикладні аспекти дослідження сутності гібридних загроз знайшли своє відображення у наукових працях багатьох вчених: Л.І. Аркуша, О.О. Дудоров, В.С. Лукомський, Є.В. Невмержицький, О.В. Терещук, С.А. Шалгунова, які прямо та опосередковано розглядали питання й державної інформаційної політики. В той же час, не дивлячись на сталий науковий інтерес чимало аспектів залишаються невирішеними.

Внаслідок чого метою даної статті є наукове обґрунтування концептуальних засад державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз через глобальні тренди та закономірності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У науковому середовищі існує досить багато точок зору на стан сучасного суспільства, його особливостей і структури. Одним із зрізів цієї дискусії є диспозиція "модерн — постмодерн". Постмодерні теоретики наполягають на тому, що в суспільстві модерну відбулися настільки колосальні зміни, що воно перейшло в якісно новий стан — епоху постмодерну. Основною ознакою постмодерну є розпад основних структур модерну — класичної раціональності, однаковості та стандартизації, принципу економічної корисності, орієнтації на масове матеріальне виробництво, класової структури суспільства, віри в соціальний прогрес тощо. Постмодерн є тотальною невизначеністю, відсутністю лінійних цілеспрямованих змін, радикальний плюралізм.

Однією з головних рис постмодерну є криза метанаративів — великих проектів, пояснювальних систем, що претендують на універсальність, що зумовлює дроблення та мінливість соціокультурної сфери.

Таким же роздробленим є суспільство і з погляду Ж. Дельоза, який стверджує, що воно перейшло від "суспільства дисципліни" до "суспільства контролю", для якого характерна фрагментація, відсутність доступних для огляду довго- і середньострокових перспектив, постійні кардинальні нелінійні зміни [1, с. 47]. Дельоз разом з Ф. Гваттарі вводять поняття "ризому", описують сучасний світ як множинний, невпорядкований, здатний розвиватися у будь-яких напрямках та приймати різні конфігурації [2, с. 32—36]. Навіть індивід, з позиції Делеза, позбавляється стійких якостей, розщеплюється і перетворюється на дивіда, що вбудовується на постійні зміни.

3. Бауман також говорить про "неспрямованість змін" сучасного світу. Він характеризує стан сучасного суспільства як "interregnum" — перерву між ламанням старого порядку та виникненням нового; старе не працює, а нове ще народилося, стан невпевненості, невизначеності майбутнього [3, с. 15]. Бауман виділяє такі його характеристики: плюралізм культур, що поширюється на всі сфери життя та всі його прояви; постійні зміни, відсутність стійкості та передбачуваності; відсутність владних універсалій; гегемонія ЗМІ та їх продукції; зникнення основної реальності, її розмивання у просторі символів, через що весь соціальний простір починають визначати символи.

Опонентами постмодернізму виступають прихильники трактування сучасного суспільства як "пізнього модерну". Вони стверджують, що зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, не такі радикальні і пов'язані не з занепадом модерну, а з його "успіхом", який пов'язаний з розвитком капіталістичних відносин. Ф. Вебстер виділяє низку ознак сучасного капіталізму — провідна роль транснаціональних корпорацій, посилення конкуренції та її глобальний масштаб, зниження суверенітету національних держав, глобалізація, — вибудовування всього світу відповідно до моделі західного суспільства та його універсальних цінностей [4, с. 382]. Він також говорить про масоване проникнення "цивілізації бізнесу", ринкових відносин у всі сфери життя, у тому числі в ті, що раніше були вільними від них [5, с. 583]. Згідно Вебстеру, світ і всі сфери суспільства все більше підкоряються загальним принципам і логіці капіталізму і ринку, а інформатизація тільки прискорює цей процес, оскільки "глобальний капіталізм потребує реклами, інформаційних технологій, корпоративного планування та ефективного маркетингу" [4, с. 384].

Таким чином, в основі сучасного суспільства лежить не різноманітність розщепленість, а єдині принципи "макдональдизації" — нової раціональності "розвиненого капіталізму", яка "домагається все більшого домінування в різних сферах життя американського суспільства та решти світу" [6, с. 103].

Незважаючи на значні розбіжності трактувань та результатів соціологічного аналізу сучасного суспільства, загально визнаним фактом вважається його інформатизація, яка веде до ряду суттєвих соціальних трансформацій: інформація стає одним із ключових ресурсів, що впливають на економічні, політичні, соціальні та культурні відносини; через розвиток засобів комунікації відбувається рух більших обсягів інформації у глобальному масштабі, що веде, до перетворення світу на "глобальне село"; можливість миттєвої комунікації між її суб'єктами через відсутність просторово-часових обмежень призвела до інверсії простору та часу; занурення соціальних процесів у "гіперреальність" та формування "культури реальної віртуальності" — повне занурення реальності у віртуальні образи, віртуальний простір [7, с. 351—353]. Віртуальне втрачає зв'язок із реальним та замінює його; горизонтальні комунікації починають переважати над вертикальними, унаслідок чого формуються мережеві структури, що витісняють традиційні ієрархічні; одним з парадоксів інформатизації є те, що зі збільшенням соціальних контактів через віртуальні мережі, суспільство стає більш атомізованим, тому що

індивіди самі вибирають контент і замикаються у своїх інформаційних капсулах [4, с. 101].

Визнаючи високу значимість теоретичних розробок і результатів соціологічного аналізу, а також серйозних трансформацій, пов'язаних з інформатизацією суспільства, зазначимо, що незважаючи на уявну різноманітність думок, субкультур і швидких змін у соціальній структурі, в основі сучасного суспільства, як і раніше переважно лежить неоліберальна ідеологія ("універсальні" цінності, принципи "макдональдизації") та соціально-економічні відносини капіталістичного типу.

У доповіді "Edelman Trust Barometer" йдеться про економічний скепсис жителів планети та наростаючу поляризацію світу. У більшості країн суттєво впав рівень економічного оптимізму. У середньому у світі люди не очікують, що у найближчі п'ять років їхні сім'ї житимуть краще. Автори дослідження наголошують на відчутті економічної тривоги; падіння довіри до урядів, — люди називають їх неетичними та некомпетентними; масштабний класовий розрив, серед причин якого: брак ідентичності, системна несправедливість та суспільні страхи. Поляризація суспільства та розрив класів проявляється і в ступені довіри до інститутів між 25 відсотками представників верхніх та нижніх верств суспільства за доходами. Рівень довіри бідних до інститутів нижчий на 15 відсотків. В результаті "жителі однієї і тієї ж країни живуть у різних реальностях". Автори доповіді фіксують кризу інституційної довіри та перехід до гострої поляризації в суспільстві [2, с. 34].

Виходячи з вищевисловлених трендів розвитку сучасного суспільства у глобальному масштабі, можна зробити низку висновків щодо тенденцій взаємозв'язку державної інформаційної політики та її загальних умов реалізації. "Успіх" модерну та "макдональдизація" сучасного суспільства мають зворотний ефект — "іраціональність раціонального" (неефективність, непередбачуваність, непрорахованість, втрата контролю та дегуманізація праці) [5, с. 44]. Це створює специфічні умови, вимагаючи роботи не лише з цінностями, переконаннями та установками, але й з відновленням раціональності. Інша група тенденцій пов'язані з інформатизацією сучасного суспільства.

По-перше, інформатизація суспільства тісно пов'язана зі збільшенням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), на яких зав'язано більшість об'єктів (зокрема критичних) інфраструктури. Інноваційний розвиток ІКТ стає одним із ключових визначальних факторів сталого розвитку та конкурентоспроможності держави. По-друге, можливість миттєвого та екстериторіального руху інформації у глобальному масштабі веде до посилення глобалізаційних процесів а, отже, її негативних ефектів, описаних вище. Також цей фактор призводить до безпрецедентного прискорення соціальних процесів, внаслідок чого зростають і важко прораховуються ризики. Це створює потребу у швидкому реагуванні на загрози, яка може бути забезпечена тісною взаємодією органів державної влади. По-третє, занурення соціальних процесів у віртуальну реальність та поглиблення атомізації суспільства ("інформаційні капсули", інформаційне навантаження) призводять до збільшення маніпулятивних можливостей політичних акторів (у тому числі іноземних держав, корпорацій, екстремістських та

терористичних організацій). Ця обставина створює "крен" у бік третього "особи влади" — маніпулювання та політичного управління суспільною свідомістю та суспільною думкою.

По-четверте, мережеві структури починають витіснити традиційні ієрархії та соціальні групи, які заміняють мережеві спільноти. Однією з традиційних ієрархій є національна держава, яка зазнає тиску мережевих спільнот, а ускладнення структури соціуму у вигляді заміни класичних соціальних груп різномірними мережевими спільнотами ускладнює і процес управління суспільством, що створює державну потребу у гнучкіших формах підходу до суспільних процесів замість класичних — силових та директивних. По-п'яте, горизонтальні мережеві комунікації починають переважати над вертикальними, що надає можливість для різних суб'єктів політики (терористичні організації, іноземні держави, транснаціональні корпорації та ін.) надавати інформаційний вплив на цільові аудиторії з метою втручання у внутрішні справи та спричинення шкоди особистості, суспільству та державі.

По-шосте, через інформатизацію суспільства вплив традиційних агентів соціалізації поступово знижується і підвищується роль нових електронних засобів масової інформації та соціальних медіа. В результаті виникає феномен кіберсоціалізації, якою є "соціалізація особистості в кібер-просторі як процес якісних змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом та в результаті використання ним сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у контексті життєдіяльності". Внаслідок чого серйозний вплив на процес соціалізації чинять агенти-власники віртуальних засобів комунікації.

Турбулентні економічні та військово-політичні процеси у світі, "деглобалізація" свідчить що починаються глибокі системні зміни, потенційній кризі капіталістичного суспільства модерну, а також можливості входження у стан "interregnum" та "суспільства травми", що означатиме глобальну кризу фундаментальних інституцій сучасного суспільства та генерування безлічі ризиків та загроз (ірраціональність, криза ідентичності, руйнування соціальних структур та ієрархій, зростання впливу радикальних політичних організацій, екстремістських та терористичних організацій, релігійних сект, надмірна фрагментація та атомізація суспільства, зростання насильства та злочинності, загострення етноконфесійних тертя, відцентрові тенденції та інше).

З одного боку, це становить загрозу і найсильніше вдарить по країнах і країнах напівпериферії. З іншого боку, ці процеси означатимуть кризу неоліберальної ідеології, глобальних інституцій, підлив гегемонії глобальних ЗМІ та ІТ-корпорацій, а також серйозні проблеми в самих країнах ядра. Такий стан відкриває "вікно можливостей" для суб'єктів політики, які прагнуть зміни "правил гри" та поточного статус-кво. Досягнення таких цілей багато в чому залежатиме від продуманої та ефективної державної інформаційної політики.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, в результаті проведеного дослідження стає очевидним, що вивчення характеристик державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз

та глобальних трендів має велике значення для забезпечення національної безпеки, підвищення ефективності державного управління та розвитку країни в цілому, адже сприяє виявленню проблем та недоліків у державній інформаційній політиці, розробити стратегію захисту від гібридних загроз та використовувати інноваційні технології для підвищення ефективності державної інформаційної політики.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі стосуються формуванню та розробленню пропозицій міждисциплінарного характеру, шляхом залучення експертів з різних галузей, таких як інформаційні технології, кібербезпека, політика, економіка та інші. Такий підхід дозволяє отримати комплексну інформацію про стан державної інформаційної політики в умовах гібридних загроз та глобальних трендів та вивчити цю тему з різних точок зору.

Література:

1. Bolsover, G., & Howard, P. N. (2018). Computational propaganda in Russia: The origins of digital misinformation. *Journal of Democracy*, 29 (1), 45—58.
2. Chadwick, A. (2017). *The hybrid media system: Politics and power*. Oxford University Press, 13, 32—36.
3. Gagliardone, I., Galperin, H., & Alves, T. (2020). Infodemics in the COVID-19 pandemic: Dimensions, drivers, and recommendations for mitigation. *Policy Brief*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 4, 13—19.
4. Klimburg, A. (2017). *The darkening web: The war for cyberspace*. Penguin. New York, USA.
5. Krasner, S. D. (2019). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press. Boston, USA.
6. Roberts, A. (2018). *The end of diplomacy? The decline of the Westphalian state*. Oxford University Press, 22, 103—112.
7. Молдован В.В., Мелашенко В.Ф. Конституційне право: навчальний посібник. К, 1996. 617 с.

References:

1. Bolsover, G., & Howard, P. N. (2018), "Computational propaganda in Russia: The origins of digital misinformation", *Journal of Democracy*, vol. 29 (1), pp. 45—58.
 2. Chadwick, A. (2017), "The hybrid media system: Politics and power", *Oxford University Press*, vol. 13, pp. 32—36.
 3. Gagliardone, I., Galperin, H., & Alves, T. (2020), "Infodemics in the COVID-19 pandemic: Dimensions, drivers, and recommendations for mitigation", *Policy Brief*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, vol. 4, pp. 13—19.
 4. Klimburg, A. (2017), *The darkening web: The war for cyberspace*, Penguin. New York, USA.
 5. Krasner, S. D. (2019). *Sovereignty: Organized hypocrisy*. Princeton University Press, Boston, USA.
 6. Roberts, A. (2018), "The end of diplomacy? The decline of the Westphalian state", *Oxford University Press*, vol. 22, pp. 103—112.
 7. Moldovan, V.V. and Melashchenko, V.F. (1996), *Konstytucijne pravo: navchal'ny`j posibny`k [Constitutional law: textbook]*, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 27.05.2024 р.*